

Gramatica limbii române – tradiție, modernitate, permanență

**Emina CĂPĂLNĂȘAN, *Morfologia: de la a la verb*,
Timișoara, Editura Universității de Vest, 2024, 104 p., ISBN 978-630-327-081-4**

„De la încercarea de a soluționa dileme la notarea unor reguli, de la analiza unor situații speciale la concluzii intuitive, alternative, deschideri: periplul lingvistic pe care îl propunem în cele ce urmează.” – sunt cuvinte-mărturisiri, dincolo de paginile cărții intitulate *Morfologia: de la a la verb* (Timișoara, Editura Universității de Vest, 2024), ale unui crez adânc înrădăcinat despre misiunea de dascăl, pe care Emina Căpălnășan, profesoară la Facultatea de Litere a Universității de Vest din Timișoara, și-o asumă, de fiecare dată, cu neclintită convingere și, deopotrivă, cu acuratețea incontestabilă a cercetătorului pasionat de studiul limbii române.

Volumul propune o abordare situată între clasic și modern a unor probleme de morfologie românească sincronică (descriptivă și normativă), concretizată într-un manual ce se adresează, în egală măsură, studenților și profesorilor de limba și literatura română. De altfel, încă de la debutul carierei sale didactice, autoarea a conceput un material-suport bogat, necesar desfășurării seminarelor de morfologie pe care le-a susținut în fața tinerilor filologi, însă, de-a lungul timpului, unele fenomene gramaticale au cunoscut recategorizări sau modificări de interpretare, iar bibliografia de specialitate s-a îmbogățit, în ultimii ani, cu câteva lucrări fundamentale, pe care se sprijină, la ora actuală, predarea / învățarea gramaticii în școală și care se regăsesc în comentariul propriu-zis ori în numeroasele trimiteri din text și din subsol, respectându-se un alt principiu formulat cu claritate: „periplul prin studiile unor lingviști cunoscuți, cu un discurs încheiat și argumente solide, rămâne nu doar interesant, ci și obligatoriu”; este vorba despre * * *, *Gramatica limbii române. I. Cuvântul, II. Enunțul*, București, Editura Academiei Române, 2005; Gabriela Pană Dindelegan (coord.), *Gramatica de bază a limbii române*, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2010 / ediția a II-a – 2016; Gabriela Pană Dindelegan (coord.), *Gramatica limbii române pentru gimnaziu*, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2019 / ediția a II-a – 2022; Gabriela Pană Dindelegan (coord.), *Dicționar de interpretări gramaticale*, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2020; * * *, *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, ediția a III-a revăzută și adăugită, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2021.

Prima parte conține sinteze teoretice alcătuite minuțios și scheme recapitulative consacrate fiecărei părți de vorbire, în succesiunea lor din gramatica tradițională, dar, pentru că – ne asigură autoarea – „în morfologie se poate vorbi despre schimbare, despre dinamism, despre îmbogățire”, se fac referiri foarte frecvente la perspectivele

actuale de analiză, detaliindu-se comparativ diverse opinii ale cercetătorilor, oferindu-se explicații ale problemelor controversate, care generează dificultăți deloc de neglijat, alături de atenționări punctuale privitoare la statutul unor forme flexionare (cu exemplele aferente), la valorile morfologice și la omonimiile gramaticale, propunându-se, totodată, soluții concrete și pertinente de interpretare, în vederea înlăturării confuziilor posibile: „Orice întrebare are, de regulă, un răspuns. Orice răspuns are, de regulă, un argument. Orice argument poate fi totuși combătut: intervine contextul, intervine timpul, intervine spațiul.”.

Partea a II-a cuprinde seturi de aplicații practice, grupate în funcție de părțile de vorbire care fac obiectul lor: exerciții de identificare, de explicare, de analiză gramaticală, de construire a unor enunțuri pe baza cerințelor date, de indicare a formelor corecte ș.a., precum și exerciții recapitulative – în subsidiar, modalități de evaluare la lecțiile / seminarele dedicate asimilării acestor noțiuni.

Fără îndoială, cartea reprezintă rezultatul muncii la catedră, al dialogului constant cu studenții, la clasă și dincolo de cursurile propriu-zise (coordonarea lucrărilor de licență, consultații, discuții informale etc.), dar și al dezbaterilor fructuoase din cadrul activităților de formare organizate sub egida instituțiilor abilitate și susținute de autoare, în ultimii ani, pentru profesorii de limba și literatura română din învățământul preuniversitar – fapt care conferă întregului demers o imagine veritabilă a comunicării permanente cu cei ce vor parcurge paginile lui.

Pentru că obiectivul principal al achiziționării de către elevi și studenți a cunoștințelor de limbă și comunicare îl constituie crearea și fixarea deprinderilor de exprimare corectă, Emina Căpălășan nu ignoră aspectele normative legate de morfologia românească, urmărite, de altfel, în mai multe lucrări, în rândul cărora se înscriu și volumele *O problemă de cultivare a limbii: acordul* (Timișoara, Editura Universității de Vest, 2017), *Limba română de a(stă)zi* (Iași, Editura Junimea, 2019), *Limba română de azi: năzbâtii limbistice* (Iași, Editura Junimea, 2020). Ca atare, observațiile respective sunt inserate nu numai în capitolele cu precizări teoretice și exerciții, ci, mai cu seamă, în secțiunile a III-a și a IV-a, care cuprind elemente de gramatică practică, în relație directă cu cele menționate: un studiu consacrat câtorva probleme speciale de acord (publicat, inițial, în Marius Miheț (ed.), *New Encounters. Literary, Cultural and Historical Studies*, Univerzita Komenského v Bratislave, 2023, p. 388-400), patru dintre articolele apărute în revista „Scriptor” și trei dintre cronicile radiofonice difuzate la Radio România Reșița, unde autoarea a avut, de-a lungul timpului, rubrici de profil. Astfel, definițiile, clasificările și analiza gramaticală tradițională se îmbină, o dată în plus, cu perspectivele moderne de abordare, cu semnalarea și discutarea detaliată a normelor în vigoare. Cu acest prilej, se reiterează necesitatea apelului la instrumentele teoretice, explicative ori normative – repere ale cunoașterii și, deopotrivă, ale cultivării limbii: „Să avem încredere în dicționare și în articolele prețioase ce le compun și să le deschidem ca pe cărți de căpătâi înainte de a deschide calea ideilor!”.

Dincolo de abordările de strictă specialitate ori de dificultățile proprii analizei morfologice, privite în sens larg, cartea rămâne o provocare indirectă pentru consolidarea noțiunilor de gramatică românească, reliefând, în definitiv, utilitatea predării ei în școală. Departate de a fi adepte receptărilor comode, Emina Căpălnășan – dascăl de vocație aparținând generației tinere de universitari filologi – intenționează (și reușește!) să ilustreze frumusețea (ne)uitată a unei discipline lingvistice care poate fi asimilată, în integralitatea sa, nu sub imperiul aridității ori al sobrietății împovărătoare, ci într-o manieră vie, elegantă, creativă: „Limba română cu micile ei minuni ne surprinde și ne bucură mereu, iar căutările sunt mereu cu rost.”. Întru rostire și primenire perpetuă a științei limbii, a învățării și a comunicării în ansamblu – acum, la începutul celui de-al treilea mileniu.

Florina-Maria BĂCILĂ
(Universitatea de Vest din Timișoara)